

DEN NORSKE KIRKE

Hamar bispedømmeråd

Det kongelige barne- og likestillingsdepartement
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

BARNE-OG LIKESTILLINGSDEP.	
Arkivkode:	321.00
Dato:	7.9.2007
Saksnr:	2007/01773

- 115

Dato: 06.09.2007

Vår ref: 07/290-121J11

Deres ref:

Høring - forslag om endringer i ekteskapsloven m.v. - Felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede par

Generelle kommentarer.

Barne- og likestillingsdepartementet har pr. 16/5-2007 sendt ut et høringsnotat med "Forslag om endringer i ekteskapsloven m.m." med høringsfrist 1. september. Forslaget inkluderer forslag til ny felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede par, fjerning eller konvertering av partnerskapslov, samt 3 andre lover til endring. Forslaget innbefatter etiske, juridiske, kulturelle, religiøse og internasjonale utfordringer.

I sin form og oppbygning er høringsdokumentet konkluderende.

Hovedkonklusjonen, innføring av ny felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede parforhold, synes gitt. Argumentasjonen i høringsdokumentet er ensidig bygd opp for å fremme denne konklusjon. Utvalget av høringsinstanser kan tyde på det samme.

På enkelte områder innrømmer dokumentet at det foreligger lite relevant forskningsarbeid der slikt kunne vært ønskelig.

I det hele tatt synes høringen å være mangelfullt forberedt i forhold til hvor dramatiske endringer den legger opp til på et felt som er så sentralt for samfunnet både prinsipielt, praktisk og følelsesmessig. En bredere forankring kunne gitt bedre grunnlag for de endringene som er nødvendige. At departementet og regjeringen velger å kjøre i et slikt tempo, uten å sørge for bedre utredning av teologiske, etiske og økumeniske overlegninger, kan virke provoserende.

For en kirkelig høringsinstans er det verd å merke seg hvor liten plass kirkelige vurderinger og erfaringer er gitt. Kun ett underkapittel i utredningen (kap 4.3), vel 4 av 96 sider, er viet teologiske/kirkelige vurderinger. Her gis en kortfattet oppsummering av kirkens teologiske plattform i spørsmålet om ekteskap med sitater fra Bispemøtuttalelser og fra Lærenemnduttalelsen "Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken". Som kjent omhandlet denne ikke spørsmålet om felles samlivslovgivning, eller syn på endringer i bioteknologilov m.m.. Etiske vurderinger er overlatt bioteknologi-nemnda. Økumeniske spørsmål som kunne vært reist i sakens anledning er ikke berørt.

For en kirkelig høringsinstans vil det være ønskelig å konsentrere seg om de kulturelle, etiske, teologiske, religiøse/økumeniske spørsmål, mer enn de mange juridiske spørsmål som endringene utløser.

Høringsnotatets utgangspunkt.

Vi ser at departementets utgangspunkt for de foreslåtte endringer er regjeringens Soria Moria erklæring der en vil gå inn for å endre ekteskapsloven slik at den åpner for ekteskap mellom to av samme kjønn, med samme rettigheter som ekteskap mellom to av motsatt kjønn.

På denne måten forstår vi at regjeringen har som målsetting å:

- sikre homofile og lesbiskes rettigheter
- støtte homofile og lesbiske i å leve åpent
- aktivt motarbeide diskriminering.

Disse målsettingene deler vi. Vi deler også høringsnotatets grunnleggende ønske om likestilling, og dens påpeking av behov for opprydding i lovverket.

HBDR er imidlertid uenige i flere av de valgene notatet foreslår, og trekker derfor andre konklusjoner på noen punkt.

Etter en drøfting av hva ekteskap er, vil vi i vårt hørings svar videre gi våre kommentarer fortløpende til høringsnotatets forslag og vurderinger slik de kommer fram i kap.5

Hva er ekteskap?

Høringsnotatet viser til at parforhold har hatt ulike uttrykksformer opp gjennom tidene. Hamar bispedømmeråd registrerer departementets syn når det skriver at: "Ekteskapet kan beskrives som en relasjon i endring. Endringene kan karakteriseres som en prosess hvor ekteskapet gradvis løsrives fra tradisjoner og institusjoner, og går over til å bli et spørsmål om individets rettigheter og frihet."

Vi registrerer også departementets ønske om videre endringer slik de kommer til uttrykk (s.25) i en form for oppsummering:

"I vårt samfunn har trolig lovgiver større innflytelse på oppfatninger om hva et ekteskap er enn det filosofiske utlegninger, religiøse tradisjoner, sosiale fordommer eller historisk praksis har. Gjennom lovgivning har man ved tidligere endringer sørget for at ekteskapet gradvis har blitt løsrevet fra familien, fra kirkens innflytelse og fra undertrykkende patriarkalske tradisjoner. Gjennom utvidelse av ekteskapsloven til også å gjelde likekjønnspar, kan lovgiver nå løsrive denne institusjonen fra det heterofile monopol på ekteskapet."

HBDR er enig i at utviklingen av ekteskapet, fra å være preget av undertrykkelse og diskriminering av kvinnen, har utviklet seg i en god og riktig retning.

Også det teologiske synet på ekteskapet har utviklet seg i årenes løp.

E. Pettersen utredning i høringsnotatet gir et bilde av det. Det er imidlertid verd å merke seg at Pettersens fremstilling i liten grad omfatter kirkens syn på felles ekteskapslov som høringsnotatet omhandler. Det lå ikke innenfor Lærenemndas mandat å ta stilling til "Kjønnsnøytral" ekteskapslov, selv om de utenfor sitt mandat, gjorde seg noen foreløpige tanker. At kirken i disse spørsmål har fått så liten forberedelsestid, vil vi mene er en underkjennelse av kirkens behov for å mene noe om disse kulturelle, etiske og ikke minst religiøse viktige spørsmål. Vi vil minne om at det faktisk inntil i vår har vært konsensus i bispemøtet, om at ekteskap er kvalitativt forskjellig fra partnerskap.

Som departementet er kjent med, avla Den norske kirkes lærenemnd sin utredning "Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken" i fjor. Nemnda delte seg på midten mht hva man mente om partnerskap som samlivsform. Utredningen kommer til behandling i Kirkemøtet høsten 2007. Å fjerne partnerskapsloven og erstatte den med en ny felles ekteskapslov vil bli et nytt moment inn i kirkens drøftinger. Ekteskap er ingen spesifikk kristelig institusjon. Ekteskap og ekteskapslignende parforhold eksisterte i førkristen tid, og finnes i alle religioner. Men selv om

”ekteskap” er en allmennmenneskelig ordning, gir bibelen institusjonen en ny dimensjon og setter det inn i en gudgitt sammenheng.

5.1.1.1: Ekteskap mellom to personer uansett kjønn

HBDR er delt i synet på om det er diskriminerende for de homofile/lesbiske hvis en fortsetter å operere med to lover. Flertallet vil hevde at ønsket om likestilling ikke nødvendigvis må føre til en felles ekteskapslov for både likekjønnede og ulikekjønnede par.

Flertallet i HBDR legger til grunn for sitt syn på ekteskapet et kristent menneskesyn som sier at mennesket skapt som mann og kvinne. I 1. Mosebok 1.kap står det: ”Og Gud skapte mennesket i sitt bilde, i Guds bilde skapte han det, til mann og kvinne skapte han dem. Gud velsignet dem og sa til dem: Vær fruktbare og bli mange, fyll jorden og legg den under dere.”

Et slikt grunnsyn på mennesket får ikke bare konsekvenser for de to som lever sammen, men også for samfunnet. Dette forsterker seg ytterligere ved at skapelsesberetningen avslutter med: ”Derfor skal mannen forlate sin far og sin mor og holde seg til sin hustru, og de to skal være ett”. Dette, sammen med Jesu ord om ekteskapet i Matt.19,5 f.:” Så er de ikke lenger to; deres liv er ett. Det som altså Gud har sammenføyd, skal ikke mennesket skille”, ga ekteskapet en særskilt plass, og endret synet på ekteskapet i den kristne verden. Dette la også til rette for at den svake part, barnet, får en oppvekst i omsorg og trygghet. Det gav oss mennesker signaler om viktige verdier som monogami, omsorg, trygghet og stabilitet. Det er verdier som trengtes den gang i brytningen mellom den jødiske og den gresk-romerske kultur og lovgivning, og som kan trenges i dag som en positiv motvekt til dagens individualisme. Det ga også sterke signal om viktigheten av at ekteskapet skal skjermes.

At disse verdier også blir verdier som er viktige for homofile og lesbiske er etter vårt ønske. Partnerskapsloven har etter vårt syn vært et steg i denne retning. Det har ført til at mange av de samme verdier som i tidligere tider var forbundet med ekteskap slik som fellesskap, hengivenhet, varighet, omsorg og løfte om troskap også knyttes til denne samlivsform. Det er bra. Det gjør det allikevel ikke automatisk til et ekteskap i det bibelske perspektiv. Både kjønnsdifferensieringen og den biologiske sammenheng slik det også kommer til syne i bibelsk perspektiv, synes vi taler for å la ekteskapet beholde sin særstilling. Dette hindrer ikke at samfunnet bør ha et anliggende om å legge forholdene best mulig til rette for at noen kan velge partnerskap.

Vi registrerer at høringsnotatet, og enkelte i den påfølgende debatt, påpeker at ikke alle ekteskap fører til barn eller har reproduksjon som mål, og bruker det som et argument for at de to ulike samlivsformer skal hete det samme. Det er selvsagt rett at ikke alle kan eller vil få barn. Men det hersker liten tvil om at det i alle kulturer, religioner og til alle tider, har vært barn som har vært mål for parforhold. Vi er ikke uenig i at samfunnet kan ha behov for å regulere parforhold for to-menneske-forholdet, men det trenger ikke å bety at det grunnleggende tre-personsforholdet (mor, far barn) dermed må endres. Vi vil fortsatt mene at ekteskapets vesen, mor, far, barn, ikke er i forandring, selv om samfunnets rammebetingelser endres, slik dokumentet antyder.

HBDRs flertall slutter seg til Lærenemndas oppsummering så langt, der de sier: ”*De innholdsmessige følger av å etablere en felles samlivslovgivning, deriblant spørsmålet om adopsjonsrett, må vurderes ut fra andre etiske kriterier enn et ureflektert likebehandlings-prinsipp. Et krav om likebehandling kan bare hevdes å være rettmessig når vilkårene ellers er like. De biologiske og sosiale rammevilkår for henholdsvis ekteskap og homofilt partnerskap er ikke like. Spørsmålet om hvilke rettslige vilkår som bør*

gjelde for homofile partnere kan derfor ikke besvares ved å sammenligne med ekteskapets rettslige rammer.”

Høringsnotatet begrunner en felles ekteskapslov med ønsket om likestilling mellom dem som i dag kan inngå partnerskap og dem som kan inngå ekteskap. At det kan være et slikt behov i juridisk forstand, er vi ikke uenig i. At dette bl.a. bør gjennomgås i forhold til adopsjon, men kanskje også på andre juridiske felt har vi sans for.

At det må ha språklig konsekvens er vi derimot uenig i. I svært mange sammenhenger har man gått motsatt veg, nemlig forsøkt å finne ord som kan gi nyanser, eller endog fått flere ord om ting som kan være relativt like, men som gjennom ulike ord skaper presisjon. Språklig oppleves det ønskelig. Det finnes ingen objektive kriterier for å si at begrepet ”partnerskap” er diskriminerende. Fra en litt annen vinkel kan vi godt se at det vil være mulig å betrakte en endring i språkbruk som en diskriminering. En språklig endring må jo ha som mål å slette forskjeller, og si at alt er likt. Det kan lett oppfattes som diskriminering av kjønns egenart. Det er åpenbart både psykologiske og biologiske forskjeller, hvilket vi bl.a. innser og tar konsekvensen av i forbindelse med kjønnskvoltering.

Det kan derfor være grunn til å si at nettopp med å beholde en egen partnerskapslov synliggjøres de homofile/lesbiske i lovverket, og deres spesielle situasjon ivaretas. I internasjonal sammenheng kan det være grunn til å peke på at partnerskapsordningen er en egen nordisk ”rettsfigur” som kan gi viktige bidrag inn i internasjonal rett. HBDR opplever at høringsnotatet for lett vint konkluderer med at ekteskapsbegrepet ikke kan knyttes til en spesiell samlivsform. Det er vel ingen tvil om at det ulikekjønnede parforhold både historisk, i de ulike kulturer og i de aller fleste nasjoner er det man forbinder med ekteskap.

Dokumentets behandling av semantikken, definisjonen av ordet ”ekteskap”, virker ufullstendig og synes ikke å tilføre debatten noe. Eksemplene virker noe enkle. Videre synes vi at utvalget av filosofiske betraktninger burde vært bredere og mer mangfoldig. Vi har også merket oss at det blant de homofile og lesbiske er ulike syn på de endringer som nå foreslås. Vi er derfor usikre på om det er ønskelig og fornuftig nå å ”løsrive denne institusjonen fra det heterofile monopol på ekteskapet”.

Mindretallet i HBDR deler mye av argumentasjonen til flertallet, men konkluderer likevel med å gå inn for en felles ekteskapslov. De fire komponentene som i følge høringsnotatet kan sies å konstituere et ekteskap, er 1) personlig tilknytning gjennom gjensidig kjærlighet 2) juridisk kontrakt, 3) samfunnets anerkjennelse 4) etiske og religiøse aspekter. Disse komponentene må sies å være like viktige for et homofilt parforhold som for et heterofilt.

Som høringsnotatet viser, har det skjedd en kontinuerlig utvikling og endring av ekteskapet. Det har ført til en forskyvning av den betydning de ulike komponentene har. Det er særlig den første komponenten, personlig tilknytning gjennom gjensidig kjærlighet som er blitt styrket de siste hundre år. Det at to velger hverandre av kjærlighet har i vår kultur blitt stadig viktigere, og vil være et naturlig grunnlag for en felles ekteskapslov. Behovet for å få den personlige tilknytningen velsignet og erklært innenfor ekteskapets trygge og forpliktende rammer, vil etter vårt syn måtte være det samme uansett om en er homofil eller heterofil.

De to neste komponentene, juridisk kontrakt og samfunnets anerkjennelse er formelt til stede i partnerskapsloven. Samtidig kan det sies å oppleves som bare en betinget anerkjennelse når en ønsker å beholde en egen lov.

Med hensyn til den fjerde komponenten, etiske og religiøse aspektet, opplever HBDRs mindretall det som riktig å gå inn for en felles ekteskapslov når en i utgangspunktet anerkjenner homofiles likeverd og ønsker å motarbeide diskriminering. En ønsker derfor at også homofile par får del i den velsignelsen et ekteskap skal gi.

Som kirke er det viktig for oss at homofile kan forstå seg selv positivt som skapt i

Guds bilde og under Guds kall med sine liv.

I likhet med halvparten av Lærenemndas medlemmer, mener vi at det ikke er bibelsk belegg for å diskvalifisere homofilt samliv. Dermed ser vi heller ingen grunn til at homofile skal særbehandles i en egen ekteskapslov. Trass mangfoldet i rase, kjønn og seksualitet, er alle skapt i Guds bilde, og alle mennesker er underlagt de samme utfordringer til å virkeliggjøre sin gudbilledlighet. Gud gjør ikke forskjell på folk (Apgj, 10.34)

I et demokrati er det viktig at lovverket er i samsvar med folks generelle rettsoppfatning. Samtidig er lovene med på å prege den samme rettsoppfatningen slik utredningen gjør rede for. Et godt eksempel er Partnerskapsloven som var omstridt da den kom, men som nå omtales som et gode av de fleste. Ved å opprettholde en ekteskapslov for de heterofile og en partnerskapslov for de homofile, gjør en den seksuelle legning overordnet for eksempel kjærlighetsevne, omsorgsevne, trofasthet, ansvarlighet osv. En fastholder dermed et skille vi ikke finner nødvendig.

5.1.2. Vilkår om tilknytning til Norge

Høringsnotatet foreslår at det skal kreves dokumentert sivilstand fra utlandet før ekteskap skal kunne inngås i Norge. HBDR støtter dette forslaget.

5.1.3. Vigselse

HBDR er glad for at det ikke foreslås obligatorisk borgerlig vigselse. For en folkekirke er det verdifullt å opprettholde den kontakt ekteskapsinngåelser gir.

Imidlertid kan det være grunn til å minne om at det i dag bare finnes en type ekteskapsinngåelse i Norge, og det er den statlige. De som vier seg i en kirke er like "verdslig" gift som dem som vier seg hos byfogden eller i Humanetisk forbunds regi. Å åpne for vigselse av likekjønnede innenfor Den norske kirke og tros- og livssynssamfunn blir noe underlig. Enten åpnes det en juridisk plattform for vigselse av likekjønnede, og da gjelder denne muligheten for alle, ellers gjør man det ikke. Om de ulike tros- og livssynssamfunn vil benytte seg av denne retten er opp til dem. Som departementet er klar over, er Den norske kirkes vigselsrituale en del av kirkens liturgi, og som sådan underlagt Kirkemøtets avgjørelsesmyndighet på delegasjon. Skulle Kirkemøtet komme til den konklusjon at det åpnes for vigselse av likekjønnede, vil det være Kirkemøtet, og ikke departementet, som åpner for dette gjennom et liturgisk vedtak.

5.1.4 Reservasjonsrett

HBDR er enig med høringsnotatet i at vigselse er en forvaltningsoppgave. Men i et så omstridt felt som likekjønnet ekteskap, er det viktig at den enkelte prest kan reservere seg.

5.2 og 5.3 Adopsjon og assistert befruktning

HBDR vil understreke det høringsnotatet sier s.53: *"...spørsmålet om å innføre en generell adopsjonsadgang for homofile..(handler) først og fremst om at de gis en mulighet til å bli vurdert som adoptivsøkere på linje med andre, og ikke om å innføre en rett til å adoptere."*

I likhet med departementet mener HBDR at det i enhver adopsjonssak alltid må være barnets beste som er det grunnleggende hensyn. Samfunnet skal være med og sørge for at alle barn skal få en trygg og god oppvekst. Det skal både praktisk og økonomisk legges til rette for at det enkelte par kan ta imot et barn/ønske seg et barn. Når enkelte par likevel ikke får barn, kan årsaken variere fra et uttalt ønske om ikke å ville ha barn, til handicap/sykdom som hindrer befruktning. HBDR mener at de som hindres av handicap/sykdom, kan hjelpes til befruktning innen etiske rammer. Vi mener også at denne gruppen må stå først i køen når det gjelder utenlandsadopsjon.

Homofile par vil i utgangspunktet naturlig ikke kunne få barn. Å likebehandle homofile

og heterofile par her, mener HBDR's flertall ikke vil være riktig ut fra de forskjellige forutsetningene parene har.

Når det gjelder samtykkeadopsjon, adopsjon av fosterbarn, stebarnsadopsjon og adopsjon etter foreldrenes dødsfall, slutter HBDR seg til departementets vurderinger. Imidlertid vil vi også problematisere dokumentets omgang med begrepet "rollefigur", da spesielt i forholdet til mannsrollen i et parforhold.

I mange år har det etter vår mening, vært gjort et godt stykke arbeid for å peke på viktigheten av at barn får gode rollemodeller fra begge kjønn. Spesielt har en lagt forholdene til rette for at mannen skal få tid til samvær med barn (fødselspermisjon, deling av samværstid osv.). Dette mener vi har vært en ønsket og god utvikling. Til bakgrunn for denne tanke har samfunnet og politikere støttet seg til forskning.

Konklusjonen har vært entydig når man har argumentert. Vi kan ikke se at det har fremkommet ny tilsvarende forskning som fjerner tidligere dokumentasjon om at rollemodeller av begge kjønn er viktige for barn.

HBDR er klar over, og glad for, at bioteknologiloven i dag ikke åpner for eggdonasjon og bruk av surrogatmor. Og selv om departementet ikke akter å endre dette i forbindelse med en ny ekteskapslov, er vi skeptiske til den mulige endring som ligger i påpekingen av at Helse-og omsorgsdepartementet vil komme tilbake til dette i en eventuell revidering av bioteknologiloven.

Oppsummerende

Hamar bispedømmeråd beklager at det framlagte høringsnotatet er mangelfullt og preget av hastverk. Bispedømmerådet slutter seg imidlertid til det som uttrykkes som regjeringens målsetting om å sikre homofiles og lesbiskes rettigheter, støtte homofile og lesbiske i å leve åpent og aktivt motarbeide diskriminering.

Når det gjelder de praktiske konsekvenser av dette, deler rådet seg i et flertall og et mindretall.

Flertallet (5 stk) finner det riktig å beholde en ekteskapslov og en partnerskapslov. En kan ikke se at en så stor og dramatisk reform som en felles ekteskapslov vil være, er tilstrekkelig utredet og godt nok forankret i folket. Både historie og tradisjon tilsier at ekteskapet er et fellesskap mellom mann og kvinne hvor reproduksjonens mulighet har vært helt sentral. Dessuten er det gode skapelsesteologiske argumenter for at ekteskap er en forening av mann og kvinne.

Mindretallet (2stk) slutter seg til høringsnotatets forslag om en felles ekteskapslov. Dette vil være en naturlig endring i pakt med den utvikling som stadig har skjedd med ekteskapsinstitusjonen. Dessuten finner en det urimelig ut fra teologiske argumenter at ulik seksuell legning skal overskygge den likhet som er gitt mellom mennesker ut fra kristen skapertro.

Med vennlig hilsen

Marit Tingelstad
Leder Hamar bispedømmeråd

Siv S. Birkeland
stiftsdirektør